

Informes
d'Avaluació 17

Avaluació
de la formació
professional
reglada
a Catalunya
2001-2008

Resum executiu.
Conclusions
i recomanacions

Informes
d'Avaluació 17

Avaluació de la formació professional reglada a Catalunya 2001-2008

Resum executiu.
Conclusions
i recomanacions

Consell Superior
d'AVALUACIÓ
del Sistema Educatiu

Coordinació de l'estudi des del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu

Emili Palacios González. Tècnic superior del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu. Departament d'Educació

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació
Edició: Servei de Comunicació i Publicacions
Disseny coberta: Carme Vives
1a edició: setembre de 2010

No és permesa la reproducció total ni parcial d'aquest document per cap mitjà electrònic, per a cap propòsit, sense l'aprovació expressa del Departament d'Educació.

Presentació	4
1. Metodologia	6
2. Conclusions i recomanacions	11
2.1. Conclusions i recomanacions de l'anàlisi del marc normatiu i del marc normatiu comparat en els quals es desenvolupa avui l'FPR a Catalunya	11
2.2. Conclusions i recomanacions de l'anàlisi de l'estructura orgànica (Departament d'Educació) i de l'estructura funcional (centres) del sistema d'FPR	12
2.3. Conclusions i recomanacions de la valoració de la inserció professional i la continuïtat formativa dels graduats en cicles formatius de grau mitjà i grau superior	15
3. Annex. Indicadors per a la creació d'un observatori de la relació cost-eficàcia de l'FPR	24

PRESENTACIÓ

L'avaluació de la formació professional inicial o reglada (FPR) a Catalunya ha tingut com a finalitat esbrinar els nivells d'eficàcia, qualitat i equitat d'aquesta etapa del sistema educatiu i la seva resposta a les necessitats de la societat actual, en termes d'impacte. Els resultats obtinguts aporten valoracions que permeten identificar les àrees de millora de conjunt de l'FP a Catalunya i fer-hi propostes.

Aquesta avaluació és la d'abast més gran feta fins ara pel Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (CSdA), tant pel que fa als recursos esmerçats com per l'ampli ventall d'actors implicats: persones (alumnat, graduats, professorat, experts docents), institucions (estructura orgànica central i territorial del Departament d'Educació), entitats (personal expert en formació per a la professió, professorat universitari, experts laborals, quadres sindicals i empresarials), i centres educatius finançats amb recursos públics (membres dels equips de direcció).

Es tracta d'una avaluació sistèmica que, desenvolupada sota la direcció, gestió i coordinació del CSdA, ha fet servir les metodologies i les tècniques pròpies de les avaluacions de polítiques públiques (principi del rendiment de comptes), que combinen retrospectiva i prospectiva, anàlisi de context, de processos, de recursos i de resultats.

A continuació s'aporta un breu resum dels resultats de la tasca d'investigació i de treball de camp, que es concreten en els productes següents:

1. Anàlisi i investigació:

- Anàlisi del marc legislatiu, educatiu i laboral de referència internacional, estatal i catalana.
- Anàlisi comparada del sistema de formació professional reglada de Catalunya amb diversos sistemes de comunitats autònomes espanyoles i de països de l'OCDE.
- Mapa d'estructures i de processos implicats en la gestió de l'FPR (estructura orgànica del Departament d'Educació).
- Anàlisi dels sistemes, mecanismes i recursos de la gestió funcional de l'FPR (centres educatius).
- Estudis de casos aplicats a diferents centres d'FPR.
- Recull de bones pràctiques existents en l'organització i gestió de centres.

2. Treball de camp:

- Impacte i percepció de la gestió orgànica i funcional de l'FPR per part dels membres dels equips directius, del professorat i de l'alumnat.
- Impactes diferencials de l'FPR en termes d'inserció professional i d'ocupabilitat.
- Valoració dels usuaris del sistema.
- Potencialitat real de l'FPR com a via d'accés a la universitat i a la formació contínua.

3. Informes de resultats:

- Conclusions i recomanacions per a l'adequació del sistema d'FPR de Catalunya a la normativa i als acords i directrius internacionals i estatals.
- Conclusions i recomanacions per a la implantació de bones pràctiques existents a d'altres realitats.
- Conclusions i recomanacions per a la millora de la gestió i l'administració de l'FPR dins del Departament d'Educació.
- Conclusions i recomanacions per a la millora de la gestió i l'administració dels centres.
- Valoració de la inserció laboral i la continuïtat formativa dels graduats en FPR.
- Indicadors per a la creació d'un observatori d'avaluació de la relació cost-eficàcia de l'FPR.

El contingut complet dels resultats de l'avaluació pot consulta-se en l'enllaç del web del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu següent: <http://www20.gencat.cat/portal/site/Educacio/>. Igualment, es poden consultar els números 10, 16 i 18 de la revista *Quaderns d'avaluació* i els números 11, 13, 14, 15, 16 i 17 de la col·lecció «Documents», tots ells editats pel mateix Consell.

Vull acabar la breu presentació d'aquest volum, que constitueix un resum de tota l'avaluació empresa, agraint la participació i la dedicació de totes les persones que, d'una manera o d'altra, han fet possible que aquest estudi d'envergadura arribi a bon port. El rigor amb què s'ha emprès la investigació i la col·laboració desinteressada dels diversos col·lectius que han estat entrevistats per al treball de camp són, sens dubte, les claus de la bona feina feta. A tots ells, doncs, moltes gràcies pel seu treball i esforç.

Jorge Calero
President del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu

1. METODOLOGIA

Cada una de les parts de què consta aquesta avaluació ha fet servir una metodologia específica.

El marc normatiu

La investigació portada a terme s'ha fonamentat en una anàlisi qualitativa comparada del marc normatiu i les directrius administratives existents en l'àmbit espanyol i internacional (Unió Europea, OCDE i OIT), així com de l'adequació de les normes i directrius catalanes a les normatives esmentades.

L'estructura orgànica i funcional de l'FPR a Catalunya

Anàlisi de l'estructura orgànica

Per tal d'avaluar la situació de les condicions d'implantació de l'FPR a Catalunya s'ha pres en consideració el model del Departament d'Educació en la gestió del sistema educatiu: estructura orgànica, mecanismes, instruments i recursos de gestió. S'han fet servir diferents tècniques i instruments que han valorat l'eficàcia, l'eficiència i la sostenibilitat del sistema i dels instruments de gestió del Departament.

D'una banda, s'ha fet una anàlisi documental i una valoració dels sistemes d'organització i de gestió del Departament d'Educació. D'altra banda, s'ha portat a terme un total de 52 entrevistes personalitzades als diferents responsables del Departament, fins a caps de servei, i als serveis territorials.

Anàlisi de l'estructura funcional

És a dir, anàlisi i valoració quantitativa i qualitativa de l'eficàcia, l'eficiència, l'impacte i la sostenibilitat dels centres que imparteixen FPR, així com dels seus efectius humans, recursos (materials, financers, didàctics), components i diversitat de característiques i situacions. Tots han estat analitzats per territoris, per grandària dels centres i pels cicles que imparteixen.

Per a realitzar aquesta anàlisi s'han fet servir diferents metodologies d'estudi, basades en l'explotació de dades i en les informacions obtingudes mitjançant fonts primàries i secundàries, amb tècniques d'investigació diferenciades:

- Explotació de bases de dades i informes.
- Treball de camp amb qüestionaris telemàtics, adreçats a diferents col·lectius dels centres educatius: membres d'equips directius, coordinadors d'FP, professorat i alumnat dels CFGM i dels CFGS.
- Sis estudis de casos en diferents centres educatius repartits pels serveis territorials del Departament d'Educació.
- Entrevistes personals amb diferents agents socials i econòmics vinculats al mercat de treball.

Inserció laboral i continuïtat formativa dels graduats en FPR

La principal metodologia que s'ha fet servir per a analitzar i avaluar les relacions entre la formació rebuda i la inserció professional dels graduats en CFGM i en CFGS, i en particular, per avaluar la capacitat instrumental de l'FPR per a la inserció

professional, l'impacte diferencial d'aquesta inserció i el grau de satisfacció dels graduats amb la inserció, ha estat la realització d'una enquesta. Igualment, ha estat objecte d'anàlisi i avaluació la continuïtat formativa dels graduats, tant en la denominada formació contínua com en els estudis universitaris.

Concretament, la població objecte d'estudi ha estat formada pels col·lectius següents:

- Graduats en un CFGM en el curs 2004-2005.
- Graduats en un CFGS en el curs 2004-2005.
- Joves residents a Catalunya que han accedit (o que intenten accedir) en el mercat laboral després de finalitzar l'educació secundària obligatòria (ESO) en el curs 2004-2005 i que no han continuat estudiant al sistema educatiu des de llavors.
- Joves residents a Catalunya que han accedit (o que intenten accedir) en el mercat laboral després finalitzar el batxillerat en el curs 2004-2005 i que no han continuat estudiant al sistema educatiu des de llavors.
- Graduats en ESO en el curs 2000-2001.
- Empresaris de Catalunya, particularment els que des de 2005 han contractat joves titulats en FPR.

Els dos primers col·lectius són l'objecte principal d'aquest estudi: permeten analitzar les relacions que s'estableixen entre la inserció professional dels graduats i l'FPR cursada. Els dos casos següents, constitueixen dos grups de control i només es té en compte la seva inserció professional, a fi de comparar-la amb la dels graduats en FPR i, en conseqüència, valorar l'impacte diferencial d'aquesta. El cinquè cas, el col·lectiu, graduats en ESO en curs 2000-2001, és objecte d'una anàlisi en profunditat de les seves trajectòries formatives i laborals, per tal d'obtenir la caracterització a partir de l'ESO.

Finalment, el cas dels empresaris ha proporcionat una informació decisiva per a entendre algunes de les condicions i variables que graviten al voltant de la inserció professional dels joves egressats provinents de l'FPR, així com per a conèixer aspectes específics de les actuals relacions entre la formació i l'ocupació.

Taula 1.1. Territori i alumnat

SSTT	Total alumnat	% alumnat	Grups
Baix Llobregat-Anoia	335	10,1%	24
Barcelona-Ciutat	1.021	30,7%	73
Barcelona-Comarques	474	14,3%	34
Girona	237	7,1%	17
Lleida	237	7,1%	17
Maresme-Vallès Oriental	278	8,4%	20
Tarragona	310	9,3%	22
Terres de l'Ebre	123	3,7%	9
Vallès Occidental	310	9,3%	22
Total	3.325	100%	238

Taula 1.2. Territori i centres educatius

SSTT	Total centres	% grups
Baix Llobregat-Anoia	7	9,9%
Barcelona-Ciutat	18	25,4%
Barcelona-Comarques	9	12,7%
Girona	6	8,5%
Lleida	7	9,9%
Maresme-Vallès Oriental	6	8,5%
Tarragona	7	9,9%
Terres de l'Ebre	4	5,6%
Vallès Occidental	7	9,9%
Total	71	100%

Taula 1.3. Territori, titularitat del centre i nombre d'alumnat

SSTT	Titularitat del centre	Nombre d'alumnat	Percentatge d'alumnat
Baix Llobregat-Anoia	Pública	285	8,5%
	Privada	50	1,5%
	Total	335	10%
Barcelona-Ciutat	Pública	433	13,2%
	Privada	588	17,7%
	Total	1.021	30,7%
Barcelona-Comarques	Pública	319	9,6%
	Privada	155	4,7%
	Total	474	14,2%
Girona	Pública	221	6,7%
	Privada	16	0,5%
	Total	237	7,1%
Lleida	Pública	196	5,9%
	Privada	41	1,2%
	Total	237	7,1%
Maresme-Vallès Oriental	Pública	221	6,7%
	Privada	57	1,7%
	Total	278	8,4%
Tarragona	Pública	294	8,8%
	Privada	16	0,5%
	Total	310	9,2%
Terres de l'Ebre	Pública	123	3,7%
	Privada	0	0%
	Total	123	3,7%
Vallès Occidental	Pública	253	7,6%
	Privada	57	1,7%
	Total	310	9,3%
Total general		3.325	100%

Nota: En el moment d'elaborar l'estudi, el ST de la Catalunya Central encara no estava creat.

Taula 1.4. Famílies professionals i matriculació

Famílies professionals	Matrícula absoluta	Percentatge matrícula
Administració	11.177	14,9%
Sanitat	8.984	11,9%
Electricitat i electrònica	7.914	10,5%
Informàtica	7.520	10%
Serveis socioculturals i a la comunitat	7.267	9,7%
Manteniment de vehicles autopropulsats	4.651	6,2%
Hoteleria i turisme	3.650	4,9%
Comerç i màrqueting	3.609	4,8%
Manteniment i serveis a la producció	3.150	4,2%
Imatge personal	3.126	4,2%
Activitats físiques i esportives	2.577	3,4%
Fabricació mecànica	2.243	3%
Comunicació, imatge i so	2.170	2,9%
Química	1.957	2,6%
Edificació i obra civil	1.853	2,5%
Activitats agràries	1.164	1,5%
Arts gràfiques	879	1,2%
Fusta i moble	532	0,7%
Activitats marítimopesqueres	361	0,5%
Indústries alimentàries	334	0,4%
Tèxtil confecció i pell	116	0,2%
Total general	75.234	100%

Nota: Les famílies que obtenen un percentatge inferior al 4% s'han agrupat amb l'etiqueta "resta de famílies".

Taula 1.5. Famílies professionals, grups i alumnat

Famílies professionals	Grups	Alumnes	Percentatge
Administració	30	480	14,4%
Sanitat	23	368	11,1%
Electricitat i electrònica	21	336	10,1%
Informàtica	20	320	9,6%
Serveis socioculturals i a la comunitat	19	304	9,1%
Manteniment de vehicles autopropulsats	13	208	6,3%
Hoteleria i turisme	11	176	5,3%
Comerç i màrqueting	11	176	5,3%
Manteniment i serveis a la producció	10	160	4,8%
Imatge personal	11	176	5,3%
Resta de famílies	69	621	18,7%
Suma dels grups seleccionats	238	3.325	100%

Taula 1.6. Grandària de les mostres de graduats i graduades finals i error relatiu associat

Població	Univers	Error relatiu	Mostra
Graduats en CFGM (curs 2004-2005)	9.697	4,5%	1.600
Graduats en CFGS (curs 2004-2005)	11.557	6,0%	908
Graduats en CFGM que no segueixen estudiant (curs 2004-2005)	5.452	4,5%	1.753
Graduats en CFGS que no segueixen estudiant (curs 2004-2005)	5.107	6,0%	986
Graduats en ESO que no segueixen estudiant (curs 2004-2005)	2.138	5,5%	791
Graduats en batxillerat que no segueixen estudiant (curs 2004-2005)	518	7,0%	319
Graduats en ESO (curs 2000-2001)	48.747	5,0%	1.490

Taula 1.7. Empresaris enquestats que han contractat graduats en FPR

Mostra	Tipus d'anàlisi
400 individus	Per sector d'activitat
	Per grandària de l'empresa
	Per tipus de contractació
	Per períodes de contractació (2005-2009)

2. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

2.1. Conclusions i recomanacions de l'anàlisi del marc normatiu i del marc normatiu comparat en els quals es desenvolupa avui l'FPR a Catalunya

Com a resultat de l'estudi portat a terme, podem afirmar que, des del punt de vista normatiu, l'FPR té una estructura consolidada al llarg dels últims anys, que reflecteix els continguts principals de les directrius i orientacions de les institucions d'abast internacional que l'afecten (OCDE, OIT) i de les institucions de la Unió Europea, així com de les normatiues-marc de l'Estat espanyol.

No obstant això, cal fer les observacions següents:

– El primer fet a destacar és la necessitat de creació de mecanismes més eficaços per a assolir els objectius *Marc estratègic per a la cooperació europea en matèria d'Educació i de Formació* (E+F 2020), definits per la Unió Europea en la seva estratègia d'educació i de formació, ja que Catalunya encara està lluny de les fites fixades. En aquest sentit, cal impulsar estratègies que facilitin la formació al llarg de la vida, que potenciïn l'accés a l'educació i formació de tots els col·lectius, i que augmentin els nivells formatius generals de la població. La flexibilització de la formació per a la professió i la concreció definitiva de la norma que ha de servir de base per al reconeixement i acreditació de l'experiència laboral, pot afavorir també la participació en l'FPR i ajudar a assolir els objectius esmentats del programa E+F 2020.

– La integració dels subsistemes d'FP encara presenta obstacles i els centres integrats no s'acaben d'ajustar als objectius previstos. De fet, manquen lligams entre les dues administracions responsables, l'educativa i la laboral. D'una banda, la creació d'un únic organisme que integri la gestió dels subsistemes d'FP pot suposar-hi un avenç significatiu en aquest sentit. D'altra banda, els resultats de l'estudi ratifiquen que és a l'àmbit local on la connexió entre l'administració educativa, els centres educatius i el teixit empresarial és més estreta. Així doncs, convé donar més protagonisme a les administracions locals, i crear interfícies entre l'oferta i la demanda, per a potenciar l'articulació de la formació en els territoris i la integració real dels subsistemes d'FP.

– L'adequació del catàleg de qualificacions professionals al sistema europeu de transferència de crèdits és prioritària. En la mateixa línia, urgeix agilitar el sistema d'acreditació de competències adquirides per l'experiència i l'educació no reglada.

– L'FPR, segueix sent una segona via de formació després dels estudis acadèmics, encara que n'ha augmentat notablement l'atractivitat. Les experiències internacionals sobre orientació, formació en alternança i col·laboració formació-empresa, donen pistes per millorar l'atractivitat de l'FPR en el context català.

– En comparació amb la situació de l'FPR en d'altres països, a Catalunya i al conjunt de l'Estat s'ha produït un creixement important de la matriculació en els estudis d'FP, i són els CFGS els principals beneficiats per aquest augment. Aquests estudis es consoliden com a via alternativa d'accés als estudis universitaris. No obstant això, és necessari potenciar els mecanismes d'informació i d'orientació que, actualment, no estan prou desenvolupats ni articulats, de manera que limiten el potencial de l'FP.

– Hi ha una important feblesa en la complementarietat entre formació professional i mercat de treball. Caldria establir mesures que contribuïssin a anivellar aquests components. En aquesta línia, es fa imprescindible coordinar els centres d'FPR amb els diversos dispositius d'informació, anàlisi, orientació, intermediació i riscos laborals que hi ha a Catalunya, especialment aquells de què s'ha dotat l'Administració autonòmica.

2.2. Conclusions i recomanacions de l'anàlisi de l'estructura orgànica (Departament d'Educació) i de l'estructura funcional (centres) del sistema d'FPR

Conclusions

Els resultats dels treballs i les investigacions ens aporten conclusions de caire diferent que posen de manifest punts forts i punts febles d'ambdues estructures:

– En allò que afecta l'FPR, l'estructura orgànica del Departament d'Educació és eficaç en la gestió dels grans processos, en la resolució de problemes i d'incidents puntuals dels centres, i com a “fàbrica de graduats”.

– Existeix un clar procés de normalització de l'estructura sociodemogràfica de l'FPR diferenciada per cicles, si bé encara arrossega certes visions estereotipades sobre el seu valor afegit.

– El clima social que es viu a les aules dels CFGS és remarcablement bo. Aquest clima social positiu no és tan generalitzat a les aules dels CFGM.

– Si bé el grau d'eficiència de l'estructura orgànica de l'FPR dins del Departament és raonable, es donen certes debilitats estructurals des de l'òptica de l'eficiència i la sostenibilitat:

- L'equilibri entre configuració i recursos que gestionen els processos administratius i de gestió és totalment inestable i pot ser difícil de mantenir a mitjà i llarg termini.

- La sostenibilitat del sistema és qüestionable des de la perspectiva de l'adaptació als canvis de l'entorn.

– Hi ha un encaix insuficient de la gestió de l'FPR en l'estructura matricial del Departament d'Educació, que es concreta en una capacitat limitada de maniobra des del punt de vista operatiu de les àrees directament implicades.

– En el mateix sentit, es produeixen tensions no resoltes, dins del Departament, entre dues tendències contraposades que repercuteixen en l'organització funcional: centralització versus descentralització de l'enfocament estratègic de l'FPR.

– La Inspecció d'Educació ha perdut el seu paper actiu de seguiment i suport als centres, així com la seva especialització en l'àmbit de l'FPR.

– El professorat i els equips directius tenen informació insuficient o, fins i tot, desconeixen les activitats que duen a terme els òrgans del Departament d'Educació que afecten de manera important el contingut de la seva activitat docent i de gestió, com ara l'Institut Català de Qualificacions Professionals (ICQP).

– Igualment, centres i professorat desconeixen les actuacions que duen a terme altres òrgans del Departament o en els quals participa, com ara el Consell Català de Formació Professional. Sorprenentment, per part dels centres hi ha un millor coneixement d'altres organismes que tenen dependència del Departament de Treball, com el Servei d'Ocupació de Catalunya o el Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya, atesa la col·laboració que bona part dels centres hi mantenen.

– Existeix una clara distància entre allò que s'estableix des de l'estructura orgànica i allò que acaba concretant-se en l'estructura funcional, conseqüència d'una manca de mecanismes òptims de seguiment, avaluació, informació i bases de dades.

– Aquest fet perjudica la comunicació bidireccional Departament-centres i obstaculitza les millores sistèmiques (homogeneïtzació de criteris didàctics, organitzatius, administratius o de gestió). Per part del Departament, hi ha una capacitat limitada de recepció i explotació de la informació que emeten els centres i és habitual recórrer a canals informals de comunicació que, comunament, són unidireccionals. Els sistemes d'informació que s'apliquen no sempre s'adiuen amb les necessitats de gestió i administració de l'FPR a escala de centre, per això es perd capacitat d'obtenir, agregar i integrar dades.

– Una anàlisi acurada de la distribució territorial de l'FPR, basada en la relació amb l'activitat econòmica i les possibilitats de demanda laboral, dona com a resultat l'existència d'una distribució inadequada del mapa de l'FPR al territori.

– Hi ha una percepció positiva sobre la suficiència de dotacions pressupostàries de capital (dels recursos materials i di-

dàctics), deguda principalment a recursos provinents de l'exterior del sistema. La insuficiència, però, de recursos per a la despesa corrent és un fet persistent.

– Es dona un equilibri inestable entre especialització i multidisciplinarietat: per un costat, hi ha tendència a la flexibilització i, per l'altre, augmenta la inclinació a l'ajustament micro de la formació i al creixement del grau d'especialització final de les titulacions (atomització).

– Augmenta la tendència a la incorporació de nous perfils de professorat sense experiència professional vinculada a la família o l'especialitat de docència, que no es veu compensada per accions de formació contínua o per estades en empreses. Aquest fet és conseqüència de la normativa vigent i de la coexistència de diferents etapes educatives sota una mateixa estructura funcional.

– Els sistemes d'orientació són absolutament febles als centres. Cal dotar-los d'identitat pròpia i de recursos. A més, en els cas dels cicles de grau mitjà, es necessita d'una acció intensiva en el camp de l'orientació pedagògica, acadèmica i professional.

– Des del punt de vista sistèmic, la interrelació dels centres amb l'entorn aprofita poc la tasca d'antena que aquells poden jugar en el territori. Aquest fet es manifesta en:

- La debilitat del model que poden desenvolupar els centres en el seu context social i econòmic, des de la perspectiva de la participació i la interacció.
- La debilitat dels mecanismes d'inserció sociolaboral.
- La feblesa generalitzada de relacions entre els centres i l'entorn institucional (ajuntaments i altres organitzacions).

Recomanacions

Paper de l'FPR i integració en el Departament d'Educació

És urgent reflexionar i prendre mesures sobre:

– La capacitat del sistema de l'FPR per ajustar-se a les dinàmiques induïdes pels ensenyaments amb més pes específic dins de l'estructura orgànica i funcional del Departament.

– La resposta adient que cal donar a les dinàmiques socioeconòmiques i territorials que tenen impacte directe sobre l'oferta formativa.

Implicació dels centres en la planificació de l'FPR

Hi ha una necessitat manifesta de que:

– Els centres (professorat i equips directius) tinguin més presència i percepció de participació en l'elaboració dels plans estratègics que afecten l'FPR. En aquest sentit, caldrà també posar més èmfasi en la comunicació estructurada de les conseqüències que aquests plans tenen per als centres.

– Tant l'ICQP com altres òrgans de l'estructura del Departament d'Educació informin directament els centres sobre les seves activitats i de l'impacte que tenen sobre la docència. Cal l'habilitació de canals de participació dels centres en les tasques d'aquests òrgans.

Interacció entre els serveis educatius i els centres

Per tal d'introduir una perspectiva integral en l'organització i la gestió operativa dels centres, fóra necessari:

– L'especialització de la Inspecció d'Educació en l'àmbit de l'FPR i la recuperació d'un paper més actiu en el seguiment dels centres (dels mecanismes de gestió, de la consecució dels objectius operatius i estratègics, de la qualitat de la docència, de suport i d'orientació...).

- L'impuls, professionalització i integració dins del sistema orgànic dels centres del coordinador de l'FP, amb funcions de gestió dels recursos didàctics, físics i materials associats a la docència i de seguiment de les activitats d'inserció socio-laboral en els centres.
- La formació dels equips directius en la gestió i l'administració dels centres, des de l'òptica de la gestió integral, així com el reforç de la gestió economicofinancera i dels instruments i recursos destinats.
- La gestió dels recursos materials i didàctics dels centres: inventari centralitzat i mapa de disponibilitats; foment de l'intercanvi de materials i equipament entre centres; foment de les economies d'escala en els aprovisionaments.
- La millora dels sistemes d'informació, sobre la base de plataformes d'intercanvi d'informació flexibles entre centres i amb els serveis del Departament.
- L'impuls d'un únic programa de gestió de la qualitat als centres (homologat o articulats amb la resta dels que hi ha), que compti amb un àmbit específic per a la gestió de l'FP i estigui en connexió directa amb els objectius i les línies estratègiques establertes des del Departament.

Ajust entre els perfils professionals del professorat i les necessitats del sistema

Són diverses les actuacions que es consideren necessàries dur a terme en aquest àmbit:

- Enfocament de "carrera professional" en la gestió del professorat a partir de la valoració qualitativa dels professionals en el seu lloc de treball. En aquesta valoració, es considera important la participació de les direccions.
- Contractacions flexibles que permetin incorporar docents amb experiència professional pràctica a jornada parcial o per mòduls.
- Previsió de competències tècniques i habilitats adquirides en la pràctica professional en la definició del catàleg de perfils vinculats a les famílies i especialitats. Estructuració de proves complementàries per a l'accés als llocs de treball de l'FPR amb més contingut tècnic.
- Foment —i augment de l'oferta— de l'actualització dels continguts didàctics del professorat, segons famílies i especialitats.
- Foment i incentivació de les estades en centres de treball en el marc del desenvolupament de la carrera professional dels docents, amb una organització tutoritzada.

Interrelació de l'FPR amb l'entorn socioeconòmic i territorial

L'enfortiment de les relacions centres i entorn pot assolir-se mitjançant:

- La reflexió i el debat sobre la integració dels diferents subsistemes de l'FP, del seu paper enfront de les dinàmiques d'especialització/multidisciplinarietat i de l'augment del grau d'especialització de les titulacions.
- La coordinació entre els centres educatius que imparteixen l'FPR i els dispositius diversos d'informació, anàlisi, orientació, intermediació; aplicació de les normatives sobre riscos laborals, especialment, aquelles de què s'ha dotat la mateixa Administració autonòmica en aquests àmbits.
- La protocolització de la col·laboració i la interrelació dels centres amb l'entorn econòmic territorial.
- La vinculació dels centres de l'FPR amb l'entorn educatiu. En aquest sentit, són cabdals les relacions amb altres etapes educatives (educació primària, secundària obligatòria i batxillerat) en l'àmbit de l'orientació.
- Una relació institucional més estreta dels centres amb el món local i les organitzacions representatives dels camps econòmic, sindical i social presents als territoris.

2.3. Conclusions i recomanacions de la valoració de la inserció professional i la continuïtat formativa dels graduats en cicles formatius de grau mitjà i superior

Inserció professional dels graduats en l'FPR

Els resultats de les enquestes aporten una gran quantitat de dades que, per la seva riquesa i novetat, requeriran successives anàlisis per acabar de tenir una visió completa de la relació de l'FP inicial amb el mercat de treball. De fet, encara que l'estudi estava focalitzat en l'aportació de l'FP inicial a la inserció dels joves en el mercat de treball, l'amplitud dels qüestionaris ha permès recollir moltes més informacions sobre les característiques socioeconòmiques dels joves i de les seves famílies, així com sobre els seus itineraris acadèmics i els primers contactes amb el mercat de treball, moltes de les quals no es tenien fins ara. Això permet, per primera vegada, el creuament de dades acadèmiques i d'inserció del mercat de treball de gran interès per a l'anàlisi de la transició dels joves en el mercat de treball.

Durant l'última dècada, en un període d'expansió econòmica, diferents estudis i informes sobre l'FPR detectaven canvis substancials en la valoració que se'n fa des del mercat de treball. Igualment, molts professors constataren com cada vegada era més freqüent que alguns alumnes no acabessin els seus estudis professionals a causa de la millora de les ofertes del mercat de treball i de les empreses a la recerca de mà d'obra qualificada. Els centres eren testimoni de com les empreses se'ls adreçaven per obtenir ofertes de mà d'obra, canviant així la relació tradicional entre centres i empreses, que fins aleshores havia estat la contrària, és a dir, eren els centres que pressionaven les empreses per aconseguir unes primeres experiències laborals per als seus estudiants.

Ja sigui per les repercussions d'aquest fet o bé per la influència d'un conjunt d'altres factors favorables, aquest canvi produït en la relació entre centres i empreses s'ha vist també reflectit en l'increment constant de les matriculacions en els cicles de l'FP en aquests últims anys. Però no quedava clar si aquest increment era un fenomen general per la manca de mà d'obra en el mercat de treball, o bé perquè s'estava produint un canvi en la valoració de l'FP per part de les empreses.

La nostra recerca aporta evidències suficients per concloure que a Catalunya els estudis d'FP, tant els cicles de grau mitjà com els de grau superior, aporten un valor afegit d'especialització i de qualificació professional que facilita una inserció laboral de més qualitat contractual i salarial respecte als individus que no han seguit aquest tipus d'estudis.

Per poder arribar a aquesta conclusió amb la rotunditat que aporten les dades recollides ha estat necessari dur a terme una comparació minuciosa amb els joves que no han seguit un cicle d'FP, amb la finalitat d'intentar aïllar el major nombre d'altres variables que poguessin influir en el mateix resultat.

En primer lloc, l'enfocament metodològic de l'anàlisi s'ha dirigit a comparar els joves que s'havien graduat en el curs 2004-2005 en un CFGM o CFGS amb aquells joves que, reunint tots els requisits per poder seguir un cicle formatiu, no ho van fer i van deixar els estudis. És a dir, s'han buscat parelles de joves que, pel que fa al nivell educatiu, només es distingeixen pel fet d'haver estudiat un cicle formatiu o no. Així l'estudi compara, per primera vegada, els graduats de cicles de CFGM amb els d'ESO i els de grau superior amb els de batxillerat i no com s'havia fet tradicionalment fins ara: els graduats de CFGM amb els de batxillerat i els de CFGS amb els de la universitat, ja que són col·lectius diferents perquè tenen acumulades competències diferents. En aquest cas, no es podria saber si una millor —o pitjor— inserció dels graduats d'un CFGM era deguda al fet d'haver seguit els estudis de batxillerat i no al que hagués pogut aportar la formació professional respecte als que no havien seguit aquest tipus d'estudis. Estrictament, interessava més a l'estudi poder aïllar al màxim l'efecte de l'FP sobre la inserció en el mercat de treball d'altres possibles variables influents.

Això no vol dir que no sigui legítim dur a terme altres comparacions, per exemple si es volen posar en relació els efectes de les diferents titulacions del sistema educatiu sobre el mercat de treball. Però aquest no era l'objecte de l'estudi, centrat només a esbrinar el pes de la formació professional per si mateixa sense comparar-la amb altres titulacions, sinó posant en relació els que havien seguit un cicle i els que no l'havien seguit.

Un estudi comparatiu entre titulacions hauria d'haver seguit altres enfocaments metodològics per comparar parelles de joves en igualtat de situació en el mercat de treball, qüestió aquesta que no s'ha pretès en aquest estudi, malgrat que s'aportin informacions que poden contribuir a iniciar posteriors anàlisis d'aquest tipus.

Així, avui, en plena crisi econòmica i del mercat de treball, es pot afirmar que a Catalunya l'efecte net dels CFGM respecte de l'ESO s'estima en 21,4 punts percentuals per sobre en relació amb el fet de trobar-se actualment ocupat i en 20,1 punts per sobre en relació amb el fet de disposar d'un salari mensual net superior a 1.000 €.

L'efecte dels CFGS respecte del batxillerat s'estima en 10,8 punts percentuals en relació amb el fet de trobar-se actualment ocupat i en 26,4 punts en relació amb el fet de disposar d'un salari mensual net superior a 1.000 €.

Aquesta constatació és de gran interès des d'un doble punt de vista. D'una banda, perquè posa de manifest la capacitat de l'FP inicial de desenvolupar en els estudiants un conjunt de competències professionals que són valorades pel mercat de treball i per les empreses. De l'altra, perquè demostra que les empreses han incorporat en les seves polítiques de selecció de personal criteris d'especialització i professionalització.

Les conclusions d'aquest estudi indicarien, doncs, la consolidació del paper de l'FPR en un mercat de treball madur com a proveïdor de mà d'obra qualificada i d'un model empresarial de gestió qualificada dels recursos humans. En el passat, s'havien aportat dades parcials sobre aquest fet, però no amb la rotunditat estadística de l'anàlisi del present estudi.

Malgrat aquests resultats, enormement favorables a una avaluació positiva de l'aportació dels cicles de formació professional en el mercat de treball i en la inserció laboral dels joves, convé fer algunes matisacions per situar el camí que encara queda per recórrer.

En primer lloc, el nombre de graduats en cicles de formació professional és encara reduït en relació amb el conjunt de l'ocupació qualificada de mà d'obra directa que utilitzen les empreses per als nivells de qualificació intermèdia i superior. El nombre d'ocupats que tenen una titulació d'FP inicial és encara molt reduït en comparació amb d'altres països de l'entorn europeu. En aquest sentit, es considera que l'augment recent de les matriculacions en els cicles d'FP s'ha de celebrar com a molt positiva perquè contribuirà a incrementar el pes de l'FP reglada en la gestió de la mà d'obra qualificada.

En segon lloc, sorprèn encara el pes de la desconfiança que prioritàriament les petites empreses manifesten envers l'FPR en valorar en percentatges elevats el model d'autoformació en el lloc de treball com a més adequat a les seves necessitats. Aquest fet indicaria dues qüestions a tenir en compte. D'una banda, la precarietat de la qualificació en un sector important del teixit productiu, la feblesa del qual s'ha vist en aquest moment de fortes turbulències en l'economia productiva. De l'altra que, probablement, l'oferta de les competències que incorporen els cicles d'FP no estan prou adaptades a les necessitats immediates d'aquest tipus de petites i molt petites empreses.

En la relació entre l'FP inicial i el mercat de treball hi ha presents una gran quantitat de variables que influeixen en un sentit o en un altre. De les que han pogut ser analitzades en aquest estudi destaquen, per la seva importància: el sexe, el nivell socioeconòmic familiar i la família professional en què s'han graduat els joves. Entre la família professional i el nivell socioeconòmic familiar del jovent hi ha algunes interrelacions que poden confondre alguns dels resultats. També passa així amb altres variables com el territori i el centre d'estudi, que són variables molt influïdes pel nivell socioeconòmic familiar.

En un grau més alt de detall, es poden extraure un conjunt de conclusions de les interrelacions amb altres variables, que es destaquen a continuació seguint la tipologia d'indicadors utilitzada:

Conclusions

Aspectes demogràfics i socioeconòmics

– Destaca el reduït nombre d'immigrants a l'FPR, segurament perquè encara no han arribat a finalitzar l'ESO les generacions més abundants de joves d'origen estranger.

– Es constata un fet ja conegut i estructural del sistema educatiu: hi ha una escassa demanda en el mercat de treball de graduats en CFGM, per qüestió de les edats en què es graduen els estudiants, la qual cosa influeix tant en la tendència a continuar estudiant com en els resultats de la seva inserció laboral.

– La major part de graduats d'FP inicial provenen de famílies amb nivells d'escolarització obligatòria i postobligatòria, sense gaires diferències entre el grau mitjà i el superior. Als cicles de formació professional abunden poc els fills de titulats universitaris i de pares sense estudis.

– En canvi, entre els joves immigrants hi ha un major nombre de pares amb estudis universitaris o amb ingressos més baixos.

– Els pares dels joves graduats són treballadors no qualificats i de professions intermèdies, amb variacions segons les característiques socials i productives del territori.

– El 30% dels graduats de grau mitjà i el 47% del superior han aconseguit una independència econòmica, essent aquest fenomen més corrent entre les noies que entre els nois i amb influència del nivell econòmic familiar.

Aquestes conclusions permeten aprofundir en les característiques socials de l'alumnat dels cicles de formació professional i ajudar a comprendre millor el paper que juga l'FP com a via d'ascens social per a certs col·lectius o com a "reproductor" de grups socials en altres casos.

Utilització de l'oferta formativa

– Es constaten les grans diferències de sexe entre els graduats per cada una de les famílies professionals. Hi persisteixen els estereotips que dominen els diferents camps professionals.

– El nivell econòmic i professional familiar influeix en l'elecció de la família professional, i es reproduïxen així les imatges socials dels diferents estatus associats a les diverses professions.

– Com més ingressos té la família, més gran és la tendència a cursar estudis en un centre privat, malgrat que després la influència del centre com a tal queda bastant diluïda en el procés d'inserció en el mercat de treball.

Així, l'oferta dels diferents cicles no és neutra ni per criteris de sexe ni per criteris socials. Aquesta constatació caldria que es tingués present en el moment de la planificació del mapa de l'oferta formativa.

Capacitat de la formació professional com a instrument d'inserció laboral

– A partir de la crisi generada l'any 2008, es detecta una elevació del nivell d'atur entre els graduats.

– Ara bé, comparativament, l'atur dels graduats d'FP inicial se situa per sota de la mitjana del país per al col·lectiu de 20 a 24 anys. Aquesta diferència s'accentua més en els graus mitjans que en els superiors.

– El nivell econòmic familiar influeix en la situació laboral actual dels graduats, però no tant en la primera feina, ni en la feina significativa. Les condicions d'entrada en el mercat de treball dels joves són bastant homogènies, però els contactes, les relacions, el suport i els valors culturals i professionals familiars contribueixen a fer que els graduats progressin més ràpidament cap a millors posicions.

– El tipus de centre (públic o privat) influeix poc en la situació laboral actual dels graduats. Influeix més el nucli familiar que el centre.

– El nivell d'ocupació difereix molt entre famílies professionals. Havent establert una relació entre el nivell socioeconòmic familiar i les opcions d'especialització del jovent, és lògica aquesta relació entre família professional i ocupació.

– Tenint en compte el context sociolaboral del moment de la finalització dels estudis, en ple període de fort creixement de l'ocupació, sobresurten unes trajectòries laborals bastant positives, tant pel que fa al temps transcorregut entre la graduació i la primera feina com per a l'obtenció d'una feina significativa. El 65% dels graduats en CFGM treballaven als tres mesos d'haver-se graduat i ho feien el 71% dels graduats en CFGS.

– La major part dels graduats ha gaudit d'elevats volums d'ocupació des de la seva graduació fins a l'actualitat, amb una escassa rotació de llocs de treball. El 43% dels graduats en CFGM ha treballant més de quatre anys des que van acabar fins a finals de 2009, i ho va fer un 53% dels graduats en CFGS. En aquest mateix període, el 60% dels graduats en CFGM només ha canviat una o dues vegades de feina. Aquest percentatge és del 65% per als graduats en CFGS.

– Els mateixos graduats afirmen que existeix una relació adequada entre la formació rebuda i l'ocupació que exerceixen, amb un nivell adient de qualificació. El 61% dels graduats en CFGM creu que hi ha una relació directa entre el que han estudiat i la seva ocupació, i un 80% pensa que el nivell de qualificació del seu lloc de treball és adient amb la titulació. En el cas dels graduats de CFGS, els percentatges són el 59% i el 76%, respectivament.

– Es constata que la formació en centres de treball (FCT) és una via important d'inserció laboral, valorada tant pels graduats com per les empreses. El 32% dels graduats en CFGM va trobar feina en la mateixa empresa en què va fer les pràctiques. Aquest percentatge és del 24% per als graduats en CFGS.

– Els joves graduats mantenen un bon nivell de formació contínua actualitzant els seus coneixements i contribuint d'aquesta manera a augmentar la productivitat de la formació rebuda. Un 53% dels graduats en CFGM ha seguit cursos de formació continuada i ho ha fet un 52% dels graduats en CFGS.

Sembla, doncs, que la conjunció entre un mercat laboral favorable i un canvi en les percepcions col·lectives sobre la contribució de l'FP a la millora de la inserció dels joves, s'han aplegat en la generació que es va incorporar en el mercat de treball en els primers anys de la primera dècada del segle XXI. Amb tot, també es detecten fortes diferències en el grau d'inserció entre els mateixos graduats, de manera que apareix un col·lectiu a tenir en compte, entre el 10 i el 20% segons les variables, en què la inserció laboral pot definir-se com a problemàtica. Caldria aprofundir en les característiques d'aquest col·lectiu i en els contextos en què s'han mogut en el seu període de transició en el món del treball.

Percepció dels mateixos graduats sobre els estudis realitzats

– El 45% dels graduats en CFGM i el 51% dels titulats en CFGS valoren positivament l'FP perquè consideren que ofereix més possibilitats que el batxillerat o la universitat per trobar una feina. L'opinió dels mateixos graduats és una de les cartes més sòlides per a la propagació d'aquesta percepció positiva envers la formació professional.

– Al mateix temps, el 46% dels graduats en CFGM i el 30% dels titulats en CFGS pensen que la formació professional és més fàcil que el batxillerat o la universitat.

– Per al 65% dels graduats, els criteris vocacionals són els prioritaris per escollir un cicle professional.

– La gran majoria dels graduats (el 82% dels CFGM i el 85% dels CFGS) valora positivament la formació rebuda, tant en la vessant teòrica com tècnica.

– Més d'un 80% dels graduats valora positivament la FCT en relació amb l'ocupació.

– Igualment, un 90% dels graduats valora positivament la formació contínua rebuda en relació amb la carrera professional.

Les percepcions subjectives dels mateixos graduats sobre els seus estudis donen unes valoracions molt elevades i confirmen amb la seva experiència el valor de la formació rebuda en el mercat de treball. Segurament, la seva experiència personal influeix en aquesta opinió, però també són potencialment els millors defensors i propagadors del valor de l'FP.

Contribució diferencial de la formació professional a la inserció professional i a l'ocupabilitat dels joves

– L'estudi confirma la relació estadística general entre nivell de formació i millor defensa del lloc de treball durant el període de crisi que va encetar-se en el segon semestre de 2008. En el cas concret de l'FP, aquesta relació es confirma: els CFGM ofereixen una defensa del lloc de treball millor que l'ESO, els CFGS millor que el batxillerat i els CFGS millor que els CFGM. Les taxes d'ocupació són progressivament superiors com més alt és el nivell d'estudis.

– La mateixa relació es reproduïx amb l'atur: com més nivell de formació hi ha, menor és la taxa d'atur. L'estudi corrobora aquest lligam i estableix una contribució positiva de l'FP inicial a l'ocupació en temps de crisi.

– La inactivitat dels graduats en FP inicial és baixa. Per tant, sembla que tenen una propensió cap al mercat de treball més alta que els graduats d'ESO o de batxillerat. El fet d'estudiar batxillerat sembla que esperona a seguir estudiant, especialment per accedir a la universitat, encara que es trigui molt en aconseguir la titulació o no s'arribi a aconseguir-la mai, i es retardi així la incorporació en el mercat de treball. De les dades de l'estudi, es dedueix una hipòtesi que caldria confirmar amb anàlisis més aprofundides: sobre els estudiants de batxillerat s'exerceix una pressió, especialment per part de les famílies de nivells socioeconòmics elevats, perquè continuïn estudiant sobretot una carrera universitària, encara que finalment aquesta fita no s'aconsegueixi. Una major visibilitat de la contribució de l'FP a la inserció en el mercat de treball possiblement contribuiria a orientar cap a la formació professional una part d'aquesta pressió. L'augment de l'accés de graduats en un cicle superior a la universitat aniria en el sentit d'aquesta hipòtesi.

– Malgrat que els nivells actuals d'ocupació de les dones són superiors als dels homes, la contribució de la formació professional inicial a la inserció de les dones i dels immigrants sembla que és inferior, tot i ser també molt positiva. És a dir, les discriminacions generals en el mercat de treball també actuen negativament a reduir l'efecte positiu de la formació professional.

– En totes les dimensions, per valorar la qualitat d'una inserció laboral, els resultats són positius en la comparació entre els graduats en cicles de formació professional, tant els de grau mitjà com els de grau superior.

– Els graduats de formació professional troben abans feina, fonamentalment, perquè ja treballaven abans de graduar-se. Passa, sobretot, amb els graduats en cicles superiors, que tenen millors contractes i ingressos més elevats que els que no han seguit cicles de formació professional.

– Els graduats en cicles de formació professional estan més temps ocupats i tenen feines més estables que els que no han seguit aquest tipus de formació.

– Els graduats estan més satisfets de les seves trajectòries laborals. Especialment, els de CFGS amb les condicions de la seva feina que els no han seguit aquests estudis.

– Cinc anys després de graduar-se, els titulats en FPR tenen més treball, millors feines i més ben remunerades, de manera que s'amplia així el diferencial amb els qui no han cursat aquests estudis.

– L'FPR contribueix a una ocupació de plena dedicació, especialment per als graduats en CFGM, en comparació amb els qui no han seguit cicles professionals.

– L'FPR contribueix a un nivell més alt d'ingressos cinc anys després de la graduació i s'incrementen així les diferències amb els qui no han estudiat cicles professionals.

El fet que totes les variables contemplades donin resultats positius en la capacitat diferencial de la formació professional inicial per afavorir la inserció dels joves graduats constitueix en si mateix un indicador de la solidesa dels resultats obtinguts i de la importància d'aquesta constatació per a les expectatives futures de l'FPR.

Percepció dels empresaris sobre la formació professional reglada

– Es constata una baixa predisposició a contractar graduats d'FP per part de les empreses. Només un 33% de les empreses afirmen tenir com a preferent o freqüent la contractació de titulats d'FP. Aquesta proporció és del 51% en les empreses de més de cent treballadors, però només d'un 21% en les empreses de menys de vint treballadors.

– Les empreses manifesten graus elevats de desconeixement de l'FP inicial, especialment les petites. El 75% de les empreses no la coneixen o coneixen només alguns aspectes. Aquesta proporció es redueix al 63% en les empreses de més de cent treballadors, però augmenta al 83% en les empreses de menys de vint treballadors.

– Les empreses mostren, en general, una posició crítica respecte de l'FP inicial. Només la meitat afirma que considera adequada l'oferta existent, però, curiosament, com més la fan servir, es manifesten més crítiques. Només un 43% de les empreses que freqüentment contracten graduats d'FP la consideren adequada. En canvi, la valoració és més positiva entre les que no contracten graduats o ho fan molt esporàdicament. Les petites empreses són més crítiques que les grans.

– Només en la valoració de les pràctiques a l'empresa es produeix gairebé una total unanimitat i acceptació del seu caràcter aconsellable i benèfic per a les mateixes empreses i també per als titulats.

– Les opinions mostrades cal situar-les en el context del model de treballador que prefereixen les empreses. Només un 50% de les empreses valoren un treballador amb una titulació professional: com més gran és l'empresa, millor n'és la valoració. Entre les empreses de més de cent treballadors l'opinió favorable a una titulació professional arriba al 75%, mentre que entre les empreses de menys de vint treballadors aquest percentatge baixa fins al 39%. En canvi, aquest mateix grup d'empreses valora més (47%) un treballador autoformat i amb experiència que un graduat en FPR.

La comparació entre allò que diuen i pensen les empreses i allò que realment fan després semblaria apuntar que el mercat de treball valora millor la contribució de l'FP inicial a la inserció dels joves que les mateixes empreses. Amb tot, apareixen dos models diferenciats de gestió dels recursos humans: l'un, que seria més propi de les grans empreses, que amb

críteris de gestió qualificada del personal tendeixen a contractar més titulats de formació professional; l'altre, que seria més utilitzat per les petites empreses, que prefereixen personal autodidacte i amb experiència professional. Sembla, doncs, que l'actual model de formació professional està més orientat a les necessitats de les grans empreses que a les de les petites, malgrat que en general hi ha una baixa utilització de l'oferta d'FP.

Segurament, hi ha una interdependència mútua entre oferta i demanda de qualificacions intermèdies especialitzades que fa que davant d'una demanda escassa d'aquestes titulacions no es produeixen incentius suficients per ampliar l'oferta i adaptar-la millor a les necessitats de les empreses, al mateix temps que aquest fet alimenta una poca utilització de l'oferta. L'increment de la matrícula als cicles d'FP de manera continuada durant els darrers anys i una millor valoració per part del mercat de treball del perfil competencial dels cicles professionals, poden estar trencant aquesta tendència cap a la baixa de la interdependència entre demanda i oferta. Caldrà, però, comprovar en futures investigacions si aquesta tendència es manté o no.

Així doncs, l'estudi posa de relleu que la via de l'especialització professional enfront de l'entrada generalista en el mercat de treball sense cap aprenentatge professional previ dona com a resultat una inserció de més qualitat, qüestió que és enormement favorable per propiciar un canvi de model productiu de més competitivitat i també per desenvolupar un model de transició de la formació en el treball més atractiu per als joves. Pels dos motius, tant per al conjunt de la societat i especialment per als joves, com per als interessos del mercat de treball, els fets posats de manifest en aquest estudi són altament positius.

Recomanacions

De les conclusions sintetitzades és possible deduir algunes recomanacions destinades a reforçar les tendències detectades i a enfortir el desenvolupament de l'FP al nostre país:

1. La contribució positiva de l'FP a la inserció dels joves en el mercat de treball, àmpliament demostrada pels resultats de l'estudi, es contraposa amb els discursos que influeixen l'opinió pública, tant per part dels mitjans de comunicació com per part d'alguns dels agents que intervenen en el procés formatiu (professorat, empreses...). Sembla, però, que el boca-orella a partir de l'experiència dels mateixos joves (especialment, en les darreres dècades) comença a transmetre missatges en un altre sentit més positiu. Per tant, semblaria aconsellable invertir en campanyes àmplies de difusió dels fets que posen en evidència els resultats de l'estudi dirigits a famílies, joves, professorat, líders d'opinió, empreses....
2. Aprofitar l'increment de la demanda que es dirigeix cap als cicles d'FP per acordar un pla ambiciós de reforma d'aquesta formació que sigui capaç d'absorbir aquest increment i dirigir-lo a reforçar la seva capacitat d'inserció professional, especialment, en aquests moments de dificultats en l'ocupació. Caldria aprofitar la conjuntura i impedir que la crisi torni a retraure l'orientació dels joves cap als cicles terminals per la manca de perspectives del mercat de treball.
3. Les anàlisis dels itineraris formatius indiquen percentatges elevats de joves que alternen i compaginen formació i treball. Vet aquí una bona orientació per reforçar l'accés a l'FP i ampliar la seva capacitat d'inserció. L'alternança ajudaria a més joves a encaminar-se cap als cicles i, a més, com s'ha posat en evidència en l'estudi, constitueix la millor via per incorporar-se en el mercat de treball.
4. El sentit de les crítiques empresarials als cicles d'FP s'orienten a reclamar més professionalització i especialització, que sigui més propera a les necessitats de les empreses. Una connexió més gran entre els continguts competencials curriculars dels programes formatius amb les necessitats de les empreses expressades directament pels seus responsables a nivell local permetria avançar en aquesta direcció. Una major coordinació entre la formació professional inicial i la continuada de les empreses facilitaria també la convergència d'interessos entre empreses i formació.
5. Caldria dedicar més atenció a les necessitats de les petites empreses i implicar-les en el procés formatiu, ja que el treball de camp posa de manifest que són les més allunyades del sistema i les més crítiques amb els seus resultats. El desenvolupament de programes d'alternança entre formació i treball, específics per a la petita empresa, adaptats a les seves necessitats i realitats, segurament afavoriria la seva implicació amb el sistema.
6. Caldria revisar els continguts i l'estructura general de les famílies professionals que presenten menors nivells d'inserció laboral per adaptar-les millor a les necessitats del mercat de treball.
7. És necessari revisar el mapa de l'FP per reduir les diferències territorials en la relació entre l'oferta i la demanda. L'anàlisi de les dades obtingudes, realitzada sota l'òptica territorial, aportaria informació valuosa per a una millor planificació

territorial de l'FP inicial. En aquest sentit, es reforça la idea manifestada en les conclusions i recomanacions expressades en l'apartat anterior.

8. Malgrat la força i la persistència dels models professionals basats en el sexe de les persones, hi ha molt camí per recórrer per reduir les fortes disparitats existents en els cicles formatius en aquest àmbit. Caldria posar en marxa un programa dissenyat expressament per reduir aquestes diferències.

9. És imprescindible promoure una implicació més gran dels agents socials en el reconeixement de l'FPR per part de les empreses. Una major incorporació de la formació en la negociació col·lectiva, un major reconeixement de la formació en les relacions laborals i un major compromís d'empreses i de treballadors entorn de la formació contribuiria a consolidar els models de gestió qualificada i, per tant, a valoritzar la formació professional i a augmentar el volum de graduats en la franja d'edat compresa, principalment, entre els 18 i 24 anys.

10. Finalment, és aconsellable la continuïtat de la línia endegada pel Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu d'avaluar amb estudis els impactes de la formació professional en el mateix sistema educatiu i en el mercat de treball. En aquesta direcció, seria d'interès una anàlisi sobre els impactes a llarg termini de la formació professional en el mercat de treball per acabar d'avaluar la seva contribució a la millora de la qualificació de la població activa.

Continuïtat formativa dels graduats en FPR

L'anàlisi quantitativa feta mitjançant el qüestionari aplicat als graduats en CFGM i CFGS ha permès recollir de manera retrospectiva informació sobre la formació rellevant rebuda pels enquestats des de la seva titulació fins al final de l'any 2009, tant pel que fa a estudis posteriors a la graduació com a formació contínua en el marc laboral.

Els resultats dels treballs han proporcionat informació sobre:

- La identificació de la formació concreta rebuda pels enquestats.
- La identificació del tipus de centre on s'ha fet la formació.
- La identificació detallada dels itineraris formatius desenvolupats pels enquestats, bé en termes de formació reglada, bé en termes de formació no reglada.
- La identificació i valoració de l'itinerari específic constituït pel trànsit des de l'FPR de grau superior als estudis universitaris.
- La identificació d'experiències de participació en programes d'intercanvi internacionals i la seva valoració des de la perspectiva de la inserció professional.
- La valoració de la formació/qualificació adquirida en l'FPR, des de la perspectiva del seu interès i utilitat en el mercat laboral.

Conclusions

Accés als cicles de formació professional

La major part dels graduats en CFGM van accedir als estudis d'aquesta etapa estant en possessió del títol d'ESO (92%). Tot i això, no tots hi accedeixen immediatament després d'haver acabat aquests estudis, sinó que també n'han passat per altres. En aquest sentit, un 76% dels graduats hi accedeixen directament després d'haver fet l'ESO i un 10% després de fer una prova d'accés. Però hi ha un 8% que havia cursat anteriorment el batxillerat i un 6% que havia cursat un altre CFGM. El 8% restant prové de plans educatius extingits.

Pel que fa als CFGS, la gran majoria de graduats (66%) va accedir al cicle formatiu tenint el títol del batxillerat que hi dóna accés directe. Tot i això, com en el cas del CFGM, no tots hi accedeixen immediatament després d'haver acabat aquests estudis. Un 88% dels graduats hi accedeixen després d'haver fet el batxillerat, el BUP o un CFGM i la corresponent prova d'accés, però també hi ha un 4,8% que havia cursat anteriorment un altre CFGS i un 2,7% que havia cursat estudis universitaris. Dels que havien iniciat un altre CFGS, només un 68% l'havia aconseguit acabar, mentre que

el 32% l'havia abandonat sense acabar-lo. Dels que provenen de la universitat, un 48% ho fa havent aconseguit el títol i un 52% després d'haver abandonat els estudis universitaris.

Formació reglada posterior

De manera resumida, destaca el fet que la major part dels graduats en ambdós cicles ha continuat estudis reglats després d'haver assolit la titulació, malgrat que ho han fet més les persones graduades en cicles mitjans que no pas les graduades en cicles superiors. Aquest fet està en relació directa amb el caire més finalista laboral que tenen els CFGS.

Entre els graduats en CFGM que van continuar estudiant, un 70% ho va fer el curs immediatament posterior (2005-2006) mentre que el 30% es reincorpora posteriorment. D'aquest 30% que no estudia el curs 2005-2006, poc més de la meitat es reincorpora majoritàriament el curs següent 2006-2007 (53%), i l'altra meitat ho fa en els dos cursos posteriors: un 22% el curs 2007-2008 i un 25% el 2008-2009. Entre aquests que no s'incorporen fins al cap de dos cursos acadèmics o més, la principal raó per no continuar estudiant de manera immediata és el fet d'haver trobat una feina (54%), seguida a gran distància dels que volien buscar feina, dels que afirmaven que ja havien assolit el nivell que desitjaven en aquell moment i dels que argumentaven canvis en la situació personal o familiar, totes tres opcions amb un 11%.

D'entre els que sí que continuen estudiant en el curs immediatament posterior, les raons esgrimides pels individus per fer-ho són principalment per incrementar les possibilitats de trobar feina (53%) i perquè els agradaven els estudis que van fer (38%).

Independentment de si continuen estudiant el curs posterior a la graduació en CFGM o més tard, les dades mostren que fins a un 59% fa el curs de preparació de la prova d'accés a grau superior (PPAS), un 18% fa un altre CFGM, un 14% accedeix a un CFGS, un 7% es dirigeix al batxillerat i el 2% restant, a la universitat.

Dels graduats en CFGS que van continuar estudiant, un 68% ho va fer el curs immediatament posterior a la graduació (2005-2006), mentre que el 32% es reincorpora posteriorment als estudis. D'aquest 32% que no estudia el curs 2005-2006, poc més de la meitat es reincorpora majoritàriament el curs següent 2006-2007 (51%), i l'altra meitat ho fa en els dos cursos posteriors: un 24% el curs 2007-2008 i un 25% el 2008-2009. Entre aquests que no s'incorporen als estudis fins al cap de dos cursos acadèmics o més, la principal raó per no continuar estudiant de manera immediata, com en el cas dels CFGM, és el fet d'haver trobat una feina (47%), seguida a gran distància dels que afirmen que ja havien assolit el nivell que desitjaven en aquell moment i dels que argumenten canvis en la situació personal o familiar, totes dues opcions amb un 16%.

Entre els que sí que continuen estudiant en el curs immediatament posterior, les raons esgrimides pels individus per fer-ho són principalment per incrementar les possibilitats de trobar feina (50%) i perquè els agradaven els estudis que van fer (41%).

Independentment de si continuen estudiant el curs posterior a la graduació en CFGS o més tard, les dades mostren que fins a un 82% fan estudis universitaris i un 17% fa un altre CFGS. L'1% restant correspon a graduats que després del CFGS inicien un CFGM o el batxillerat.

Formació no reglada posterior

De l'estudi realitzat es desprèn que els graduats en FPR tenen un alt interès a continuar la seva formació com a instrument d'inserció o millora de l'activitat laboral. Si bé no manifesten un clar coneixement del valor d'aquesta formació com a component de la formació al llarg de la vida, sí que consideren que la continuïtat formativa els pot permetre una millora personal i professional.

Pel que fa a la participació en la formació no reglada, un 44% dels graduats en CFGM el curs 2004-2005 ha fet algun curs, o bé dins de l'empresa on treballen o bé per compte propi. Respecte els cursos que han seguit aquests graduats, un 34% ha fet algun curs d'idiomes, un 28% un curs de formació ocupacional, un 20% cursos d'informàtica i un 3% ha participat en algun programa de les escoles taller, les cases d'oficis o els tallers d'ocupació. Finalment, un 41% també afirma haver fet algun altre tipus de curs fora del sistema educatiu, sense especificar-lo.

Pel que fa a la participació en la formació no reglada dels graduats en CFGS el curs 2004-2005, un 53% va fer algun curs. Respecte els cursos que han seguit aquests graduats, un 46% ha fet algun curs d'idiomes, un 27% un curs de for-

mació ocupacional, un 22% cursos d'informàtica i un 2% ha participat en algun programa de les escoles taller, les cases d'oficis o els tallers d'ocupació. Finalment, un 39% també afirma haver fet algun altre tipus de curs fora del sistema educatiu, sense especificar-ne el contingut.

Recomanacions

En un entorn socioeconòmic marcat pel valor que es dóna al coneixement, és evident que es fa imprescindible dur a terme, des del mateix sistema educatiu, actuacions adreçades a fomentar i afavorir la formació al llarg de la vida, tant a través del sistema reglat com del no reglat.

En l'àmbit de la relació entre formació professional inicial i contínua, val a dir que l'oferta existent és complexa i difusa. Més enllà de les segmentacions institucionals, ambdues formacions haurien de conformar un tot coherent, suportat en un servei d'orientació acadèmica i professional adaptat als diferents graus de necessitats i circumstàncies personals dels seus destinataris.

Per tant, com es desprèn de l'anàlisi feta en aquesta avaluació, és necessari l'enfortiment de les passarel·les existents que permeten la màxima flexibilitat entre les diferents etapes del sistema educatiu, principalment les de l'ensenyament secundari no obligatori i les que possibiliten el pas a l'educació universitària.

3. ANNEX. INDICADORS PER A LA CREACIÓ D'UN OBSERVATORI DE LA RELACIÓ COST-EFICÀCIA DE L'FPR

L'avaluació de qualsevol política pública comporta un component de verificació dels seus nivells d'eficiència, és a dir, de la relació cost-eficàcia. Aquest aspecte de l'avaluació estava contemplat inicialment en l'anàlisi de l'FPR; ara bé, l'absència de dades que donin consistència a aquesta anàlisi no ha permès realitzar-la. No obstant això, els resultats del treball de camp permeten extreure algunes conclusions en relació amb alguns indicadors i contribueixen a la concreció d'altres.

Com que no és possible ni adient dur a terme sovint una avaluació de l'abast de l'empresa amb l'FPR, seria convenient analitzar la viabilitat i la utilitat de possibles fonts de dades alternatives que permetessin l'actualització de tots aquests indicadors o, si més no, d'una part. Entre aquestes possibles fonts caldria explorar la possibilitat d'extreure informació del registre d'afiliació a la Seguretat Social i dels registres de contractació laboral del Servei Públic d'Ocupació.

Indicadors generals del sistema¹

La primera dada significativa que ha d'incorporar qualsevol observatori ha de fer referència a l'anàlisi dels efectius amb els quals es compta, tant els de tipus personal com els materials i financers.

El criteri principal que se segueix per a l'elaboració d'aquests indicadors és la seva capacitat d'ésser comparats amb altres d'àmbit estatal i internacional. En aquest sentit, cal tenir present que les dades comparables d'alguns indicadors s'han de fer sobre la base de la referència a les dades espanyoles, car no es disposa d'enquestes pròpies que les aportin.

1. Alumnat

El total d'alumnat matriculat en cada curs comparat amb el total de l'alumnat matriculat en el curs anterior.

Possibles desagregacions:

- per sexe
- per titularitat del centre
- per servei territorial del centre
- per família professional
- per cicle formatiu (presencial o a distància)
- per sistema d'accés
- per procedència (alumnat estranger)

Font: Departament d'Educació

1. La proposta d'indicadors es fa en funció de les disponibilitats reals de fonts d'informació presencials, sense necessitat de dur a terme anualment una avaluació sistèmica com la presentada aquí.

2. Inversió

La despesa i inversió pública i la seva relació amb el PIB.

Possibles desagregacions:

- import amb despeses financeres i percentatge del PIB
- import sense despeses financeres i percentatge del PIB
- evolució interanual

Font: Departament d'Educació

3. Despesa per estudiant

La despesa i la seva relació amb el PIB, segons els nivells de la Classificació internacional normalitzada de l'educació (CINE) —milers d'euros i variació interanual.

Possibles desagregacions:

- per família professional
- per cicle formatiu (presencial o a distància)
- evolució interanual

Font: Departament d'Educació

4. Dimensió social de l'educació: beques i ajuts

El nombre de beneficiaris i l'import finançat.

Possibles desagregacions:

- per família professional
- per cicle formatiu
- per servei territorial dels centres
- evolució interanual

Font: Departament d'Educació i Ministerio de Educación

5. Ràtio alumnat/professorat

El quocient entre l'alumnat matriculat i el professorat de l'FPR.

Possibles desagregacions:

- per categoria del professorat (Educació Secundària/Tècnic d'FP)
- per servei territorial
- per cicle formatiu o família professional

Font: Departament d'Educació

6. Ràtio professorat/cicle formatiu

El quocient entre el professorat de l'FPR i el nombre de cicles formatius.

Possibles desagregacions:

- per categoria del professorat (Educació Secundària/Tècnic d'FP)
- per servei territorial
- per cicle formatiu o família professional

Font: Departament d'Educació

7. Ràtio professorat/centre formatiu

El quocient entre el professorat de l'FPR i el nombre de centres que imparteixen FPR.

Possibles desagregacions:

- per categoria del professorat (Educació Secundària / Tècnic d'FP)
 - per servei territorial
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Departament d'Educació

Indicadors d'eficàcia

L'eficàcia de l'FPR s'ha de mesurar des d'una doble vessant: d'una banda s'han de considerar indicadors que posin en relació els alumnes d'aquest sistema amb els seus graduats; i, d'una altra, s'han de considerar indicadors que proporcionin informació sobre la inserció professional d'aquests graduats.

1. Taxa de titulats

El percentatge d'alumnes graduats en relació amb l'alumnat matriculat.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Departament d'Educació

2. Taxa d'abandó escolar

El percentatge d'alumnes que inicien els estudis però no els acaben en relació amb l'alumnat matriculat.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Departament d'Educació

3. Taxa de repetidors

El percentatge d'alumnes que repeteixen una mateixa activitat (una o més) durant un curs acadèmic en relació amb l'alumnat matriculat.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Departament d'Educació

4. Durada mitjana dels estudis

La durada mitjana dels estudis, des de la primera matriculació als estudis fins a l'obtenció del títol.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Departament d'Educació

5. Taxa de titulats ocupats

El percentatge de graduats que treballen en un moment determinat després d'acabar els estudis en relació amb el total de graduats del mateix curs.

Aquest indicador es pot calcular tenint en compte diferents horitzons temporals, com ara al cap de 6 mesos de la graduació, al cap d'un any, etc.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Estudi *Inserció laboral de la formació professional inicial a Catalunya 2006-2007*, Departament d'Educació - Consell General de Cambres de Catalunya

6. Taxa de titulats amb feina significativa

El percentatge de graduats que han tingut una feina significativa després d'acabar els estudis en relació amb el total de graduats del mateix curs.

Per feina significativa s'entén una feina de vint hores duta a terme durant sis mesos o més de manera continuada.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Estudi *Inserció laboral de la formació professional inicial a Catalunya 2006-2007*, Departament d'Educació - Consell General de Cambres de Catalunya

7. Taxa de titulats amb una feina d'acord amb la seva qualificació

El percentatge de graduats que consideren que entre la feina realitzada i la formació rebuda hi ha una relació directa, en referència amb el total de graduats del mateix curs.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Estudi *Inserció laboral de la formació professional inicial a Catalunya 2006-2007*, Departament d'Educació - Consell General de Cambres de Catalunya

8. Durada mitjana fins a trobar la primera feina

La mitjana del temps transcorregut entre la graduació i la primera feina.

Possibles desagregacions:

- per sexe
 - per titularitat del centre
 - per servei territorial del centre
 - per cicle formatiu o família professional
-

Font: Estudi *Inserció laboral de la formació professional inicial a Catalunya 2006-2007*, Departament d'Educació - Consell General de Cambres de Catalunya